НОВАЯ ЭРА НАУКИ И ЗНАНИЙ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
global-science-review.com
editor@global-science-review.com

O‘ZBEKISTONDA ZAMONAVIY TA’LIM JARAYONIDA MILLIY PEDAGOGIK MEROSDAN

foydalanishning nazariy va amaliy asoslari Yusupova Lola Keldiyorovna Magistrant Buxoro xalqaro universiteti lolayusupova541@gmail.com

Annotatsiya

O‘zbekistonda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va uning samaradorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi, bu jarayonda milliy pedagogik merosdan samarali foydalanish milliy o‘ziga xoslikni saqlash va yosh avlodni milliy ruhda kamol toptirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida milliy pedagogik merosdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini tizimli adabiyotlar tahlili orqali o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqot Google Scholar, O‘zbekistonning yetakchi ilmiy jurnallari portallari va universitet axborotnomalarida 2020-2023 yillar davomida nashr etilgan 100 dan ortiq ilmiy manbalarni tahlil qilish orqali amalga oshirildi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, milliy pedagogik merosning nazariy asoslari an’anaviy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik tamoyillarning uyg‘unligiga asoslanadi, amaliy mexanizmlar esa xalq pedagogikasi elementlarini (maqollar, ertaklar, milliy o‘yinlar) darslarga kiritish va milliy qadriyatlarga mos pedagogik texnologiyalarni qo‘llashni o‘z ichiga oladi. Milliy pedagogik merosni integratsiya qilish ta’lim jarayonini boyitadi, yoshlarda vatanparvarlik, insonparvarlik kabi ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantiradi va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: milliy pedagogik meros, zamonaviy ta’lim, o‘zbekiston, ta’lim modernizatsiyasi,

sharq mutafakkirlari, xalq pedagogikasi, nazariy asoslar

Abstract

Modernizing and enhancing the effectiveness of the education system in Uzbekistan is a state priority, where the effective utilization of national pedagogical

heritage is crucial for preserving national identity and fostering the younger generation in a national spirit. The aim of this study is to systematically examine the theoretical and practical foundations of using national pedagogical heritage in modern educational processes in Uzbekistan through a comprehensive literature review. The research was conducted by analyzing over 100 scientific sources published between 2020 and 2023, identified through searches on Google Scholar, leading Uzbek scientific journal portals, and university bulletins. The analysis reveals that the theoretical foundations of national pedagogical heritage are based on the harmony of traditional values and modern pedagogical principles, while practical mechanisms include integrating elements of folk pedagogy (proverbs, tales, national games) into lessons and applying pedagogical technologies aligned with

national values. Integrating national pedagogical heritage enriches the educational process, shapes spiritual and moral qualities such as patriotism and humanism in youth, and contributes to societal development.

Keywords: national pedagogical heritage, modern education, uzbekistan, education modernization,

eastern thinkers, folk pedagogy, theoretical foundations

Аннотация

Модернизация и повышение эффективности системы образования в Узбекистане являются приоритетными направлениями государственной политики, при этом эффективное использование национального педагогического наследия имеет решающее значение для сохранения национальной идентичности и воспитания молодого поколения в национальном духе. Целью данного исследования является систематическое изучение теоретических и практических основ использования национального педагогического наследия в современном образовательном процессе Узбекистана посредством комплексного обзора литературы.

Исследование было проведено путем анализа более 100 научных источников, опубликованных в период с 2020 по 2023 год, найденных в Google Scholar, на порталах ведущих узбекских научных журналов и в университетских бюллетенях. Анализ показывает, что теоретические основы национального педагогического наследия базируются на гармонии традиционных ценностей и современных педагогических принципов, а практические механизмы включают интеграцию элементов народной педагогики (пословицы, сказки, национальные игры) в уроки и применение педагогических технологий, соответствующих национальным ценностям. Интеграция национального педагогического наследия обогащает образовательный процесс, формирует у молодежи духовно-нравственные качества, такие как патриотизм и гуманизм, и способствует развитию общества.

Ключевые слова: национальное педагогическое наследие, современное образование, узбекистан, модернизация образования, восточные мыслители, народная педагогика, теоретические основы

Kirish

O‘zbekistonda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va uning samaradorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda milliy qadriyatlar, an’analar va boy pedagogik merosdan samarali foydalanish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Zero, ta’lim- tarbiya jarayonida milliy o‘ziga xoslikni saqlash, yosh avlodni milliy ruhda kamol toptirish jamiyat taraqqiyotining muhim garovidir [3, 10]. So‘nggi yillarda mamlakatimizda ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar, jumladan, o‘quv dasturlarini takomillashtirish, pedagogik texnologiyalarni joriy etish jarayonida milliy pedagogik merosga e’tibor kuchaymoqda [1, 4]. Sharq

mutafakkirlari, jumladan, Alisher Navoiy, Abu Ali ibn Sino, Imom Buxoriy kabi buyuk allomalarning pedagogik g‘oyalari zamonaviy ta’lim-tarbiya

jarayonining nazariy va amaliy asoslarini boyitishda beqiyos ahamiyatga ega ekanligi ko‘plab tadqiqotlarda e’tirof etilgan [2, 8, 15]. Ushbu meros yoshlarning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirish, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik va mehnatsevarlik kabi qadriyatlarni singdirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi [9, 18].

Shu bilan birga, zamonaviy ta’lim tizimida milliy pedagogik merosdan foydalanishning nazariy va amaliy mexanizmlari, uni innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish masalalari hali to‘liq o‘rganilmagan. Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni saqlab qolish va ularni ta’lim jarayoniga samarali integratsiya qilish dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda [17, 20].

An’anaviy pedagogik yondashuvlar bilan zamonaviy ta’lim talablari o‘rtasidagi muvozanatni topish, milliy merosni faqatgina tarixiy qadriyat sifatida emas, balki amaliy pedagogik vosita sifatida qo‘llash bo‘yicha aniq metodologiyalar yetarli darajada ishlab chiqilmagan [6, 11].

Biroq, O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida milliy pedagogik merosdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini kompleks tahlil qilish hamda uni samarali tatbiq etish bo‘yicha yagona, tizimli yondashuvlar yetarlicha o‘rganilmagan va ochiq masala bo‘lib qolmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida milliy pedagogik merosdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tahlil qilish, shuningdek, uning samarali integratsiyasi uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi tadqiqot savollari (TS) qo‘yiladi:

TS1: O‘zbek milliy pedagogik merosining zamonaviy ta’lim uchun dolzarb bo‘lgan asosiy

nazariy prinsiplari va komponentlari qanday?

TS2: Milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’lim amaliyotiga samarali integratsiya qilish

uchun qanday amaliy mexanizmlar va metodologiyalar ishlab chiqilishi va qo‘llanilishi mumkin?

TS3: Milliy pedagogik merosning ta’lim jarayoniga integratsiyasi uning samaradorligiga va

o‘quvchilar shaxsining shakllanishiga qanday ta’sir ko‘rsatadi?

Asosiy qism

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida milliy pedagogik merosdan foydalanish masalasi so‘nggi yillarda ko‘plab ilmiy tadqiqotlar markazida bo‘lib kelmoqda. Tadqiqotchilar ushbu mavzuning nazariy-metodologik asoslari, amaliy tatbiq mexanizmlari hamda samaradorligini har tomonlama o‘rganmoqdalar. Mardonov (2023) o‘z ishida milliy pedagogik merosdan zamonaviy ta’lim jarayonida samarali foydalanishning ilmiy-nazariy asoslarini tahlil qilib, uning ta’lim tizimini modernizatsiya qilishdagi fundamental ahamiyatini

ko‘rsatadi [1]. Karimova (2022) esa milliy pedagogik meros asosida shaxsni shakllantirishning nazariy-metodologik jihatlariga e’tibor qaratib, uning shaxs kamolotida tutgan o‘rnini asoslab beradi [5]. Ergasheva (2021) o‘zbek xalq pedagogikasining zamonaviy ta’limdagi o‘rni va tarbiyaviy salohiyatini ochib bergan [6].

Sharq mutafakkirlari, jumladan, Alisher Navoiy, Abu Ali ibn Sino, Imom Buxoriy kabi allomalarning pedagogik g‘oyalari zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayonining nazariy va amaliy asoslarini boyitishda beqiyos ahamiyatga ega ekanligi ko‘plab tadqiqotlarda e’tirof etilgan.

Xolmatova (2022) va Usmonov (2022) Sharq mutafakkirlari pedagogik merosining zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyatini va ularning g‘oyalarini bugungi pedagogikada qo‘llash imkoniyatlarini atroflicha yoritganlar [2, 8]. Karimova (2021) Sharq pedagogikasi va zamonaviy ta’lim o‘rtasidagi

integratsiya imkoniyatlarini o‘rganib, bu ikki yo‘nalishni uyg‘unlashtirish orqali ta’lim sifatini oshirish mumkinligini ta’kidlaydi [15].

Milliy pedagogik merosdan foydalanishning amaliy mexanizmlari va metodologiyalariga bag‘ishlangan ishlarda Ergashova (2023) O‘zbekiston ta’limida milliy pedagogik merosdan foydalanishning didaktik asoslarini ishlab chiqqan [13]. Ergashev (2023) zamonaviy pedagogik texnologiyalarda milliy qadriyatlarning o‘rnini tahlil qilib, ularni innovatsion ta’lim jarayoniga singdirish yo‘llarini ko‘rsatadi [19]. Alimova (2022) pedagogik meros va innovatsion ta’lim o‘rtasidagi uyg‘unlik masalalarini ko‘rib chiqib, an’anaviy va zamonaviy yondashuvlarni birlashtirish muhimligini ta’kidlaydi [11]. Olimov (2021) esa milliy pedagogik meros asosida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga oid tadqiqotlar olib borgan [12].

Ta’lim samaradorligi va ahamiyati nuqtai nazaridan Saidova (2020) va Raxmatova (2021) milliy pedagogik merosning yoshlar tarbiyasidagi va shaxsning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishdagi o‘rnini alohida qayd etganlar [9, 18]. Sobirov (2022) milliy pedagogik merosning zamonaviy ta’limdagi tarbiyaviy ahamiyatini chuqur o‘rganib, uning yosh avlodni har tomonlama kamol toptirishdagi rolini asoslab bergan [14]. G‘aniyev (2023) O‘zbekiston ta’lim tizimida milliy qadriyatlarni singdirishning pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilib, bu jarayonning ijobiy natijalarini ko‘rsatgan [10]. Xolmatov (2023) esa milliy pedagogik merosdan foydalanish orqali o‘quvchilarda kreativlikni rivojlantirish masalasini ko‘rib chiqqan [16].

Shu bilan birga, milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’limga integratsiya qilish jarayonida yuzaga keladigan muammolar ham tadqiqotchilar e’tiboridan chetda qolmagan. Ismoilov (2022) O‘zbekiston ta’lim tizimida milliy pedagogik merosni o‘rganish va tatbiq etish muammolarini tanqidiy tahlil qilib, mavjud to‘siqlar va ularni bartaraf etish yo‘llariga e’tibor qaratgan [20].

Raximov (2023) milliy tarbiya tizimida pedagogik merosdan foydalanishning dolzarb masalalarini ko‘rib chiqib, bu boradagi kamchiliklar va ularni hal etish zaruratini ta’kidlaydi [7]. Jo‘rayev (2022)

globallashuv sharoitida O‘zbekiston pedagogik merosining ahamiyatini o‘rganar ekan, milliy o‘ziga xoslikni saqlash va uni zamonaviy talablar bilan uyg‘unlashtirish muammolariga ishora qiladi [17].

Abdullayeva (2021) va Qodirov (2023) milliy qadriyatlar va pedagogik an’analarning ta’lim-tarbiya jarayoniga integratsiyasi hamda pedagogik merosning ta’lim tizimini rivojlantirishdagi o‘rni haqida umumiy xulosalar berib, tizimli yondashuv talab qilishini ko‘rsatganlar [3, 4].

Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida

milliy pedagogik merosdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini tizimli adabiyotlar tahlili orqali o‘rganishga qaratilgan. Tahlilning asosiy maqsadi milliy pedagogik merosning zamonaviy ta’limga integratsiyasi bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni sintez qilish, ilg‘or tajribalar va dolzarb muammolarni aniqlashdan iborat. Ilmiy manbalarni aniqlash maqsadida Google Scholar, O‘zbekistonning yetakchi ilmiy jurnallari portallari va universitet axborotnomalarida qidiruv amalga oshirildi. Qidiruv jarayonida "milliy pedagogik meros", "zamonaviy ta’lim", "O‘zbekiston pedagogikasi", "milliy qadriyatlar ta’limda", "pedagogik meros integratsiyasi", "Sharq mutafakkirlari pedagogikasi" kabi kalit so‘zlar va ularning turli kombinatsiyalaridan foydalanildi.

Tadqiqot doirasida 2020-yildan 2023-yilgacha bo‘lgan davrda nashr etilgan ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar va monografiyalar ko‘rib chiqildi. Dastlabki qidiruv natijasida jami 150 dan ortiq manba topildi. Dublikatlar chiqarilgach, 100 ga yaqin manba qoldi. Ushbu manbalar sarlavha va annotatsiyalar bo‘yicha dastlabki saralashdan o‘tkazildi, so‘ngra to‘liq matni o‘rganildi.

Tadqiqot mavzusiga bevosita aloqadorlik, ya’ni milliy pedagogik merosning zamonaviy ta’lim jarayoniga integratsiyasi, uning nazariy asoslari va amaliy qo‘llanilishiga bag‘ishlangan bo‘lish [1, 4, 10].

O‘zbekiston ta’lim tizimi kontekstiga oid bo‘lish, mahalliy sharoitlar va tajribalarni aks

ettirish [3, 7, 13].

2020-yildan 2023-yilgacha bo‘lgan davrda nashr etilgan, ilmiy maqola, dissertatsiya yoki

monografiya shaklida bo‘lish [5, 9, 18].

O‘zbek tilida nashr etilgan ilmiy nashr bo‘lish.

Mavzuga aloqador bo‘lmagan yoki umumiy pedagogik masalalarni yoritgan manbalar.

2020-yilgacha nashr etilgan manbalar.

Ilmiy bo‘lmagan (ommabop maqolalar, blog postlari, yangiliklar) nashrlar.

Dublikatlar va to‘liq matni mavjud bo‘lmagan manbalar.

Boshqa mamlakatlar pedagogik merosini o‘rgangan, O‘zbekiston kontekstiga taalluqli

bo‘lmagan ishlar.

Saralash jarayoni yakunida yuqoridagi mezonlarga to‘liq javob beradigan 20 ta ilmiy manba yakuniy tahlilga kiritildi. Ushbu manbalar asosida milliy pedagogik merosning nazariy asoslari [2, 8, 15], zamonaviy ta’limdagi amaliy qo‘llanilish mexanizmlari [6, 11, 12, 16], samaradorligi va integratsiya jarayonidagi muammolar [14, 17, 19, 20] chuqur tahlil qilindi. Tahlil natijalari sintez qilinib, mavzuning dolzarb jihatlari yoritildi, mavjud bo‘shliqlar va kelgusi tadqiqot yo‘nalishlari belgilandi.

Tahlil va natijalar: Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, milliy pedagogik merosdan

zamonaviy ta’lim jarayonida foydalanishning nazariy asoslari an’anaviy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik tamoyillarning uyg‘unligiga asoslanadi. Tadqiqotchilar ushbu merosning ta’lim tizimini modernizatsiya qilishda fundamental ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlaydilar [1]. Xususan, Sharq mutafakkirlari, jumladan, Alisher Navoiy, Abu Ali ibn Sino, Imom Buxoriy kabi allomalarning pedagogik g‘oyalari ta’lim-tarbiya jarayonining nazariy va amaliy asoslarini boyitishda beqiyos ahamiyatga ega ekanligi qayd etilgan [2, 8]. Bu g‘oyalar yosh avlodning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirish, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik va mehnatsevarlik kabi qadriyatlarni singdirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi [9, 18]. Milliy pedagogik merosning mohiyati milliy o‘ziga xoslikni saqlash va yosh avlodni milliy ruhda kamol toptirish orqali jamiyat taraqqiyotining muhim garovi sifatida namoyon bo‘ladi [3, 10]. O‘zbek xalq pedagogikasining zamonaviy ta’limdagi o‘rni va tarbiyaviy salohiyati ham alohida e’tirof etilgan [6]. Shaxsni milliy pedagogik meros asosida shakllantirishning nazariy-metodologik jihatlari chuqur o‘rganilib, uning shaxs kamolotida tutgan o‘rni asoslab berilgan [5]. Milliy qadriyatlar va pedagogik an’analarning ta’lim-tarbiya jarayoniga integratsiyasi ushbu nazariy doiraning asosiy jihatlaridan biri sifatida ko‘rib chiqiladi [3].

Ko‘rib chiqilgan adabiyotlarda milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’lim amaliyotiga integratsiya qilishning bir qancha amaliy mexanizmlari va metodologiyalari aniqlangan. Asosiy mexanizmlardan biri an’anaviy o‘qitish usullari va pedagogik tamoyillarni zamonaviy o‘quv dasturlariga moslashtirishdan iborat [13]. Bu jarayon xalq pedagogikasi elementlarini, masalan, maqollar, ertaklar, milliy o‘yinlar va urf-odatlarni darslarga kiritish orqali o‘quvchilarning o‘quv jarayoniga jalb qilinishini va madaniy tushunchalarini oshirishni o‘z ichiga oladi [6]. Milliy qadriyatlarga mos keladigan pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ham muhim metodologiya sifatida belgilangan [19]. Masalan, loyiha asosidagi o‘qitish va

interaktiv usullar milliy adabiyot, tarix va madaniy amaliyotlar mavzularini o‘rganish uchun mo‘ljallangan bo‘lishi mumkin [16].

Tadqiqotchilar, shuningdek, milliy qadriyatlar va an’analarni singdirishga qaratilgan maxsus ta’lim dasturlari va sinfdan tashqari tadbirlarni ishlab chiqishni ham qayd etadilar [10]. Milliy pedagogik meros asosida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish, ayniqsa kasb-hunar ta’limida, yana bir

amaliy yo‘nalish hisoblanadi [12]. O‘zbekiston ta’lim tizimida milliy pedagogik merosdan foydalanishning didaktik asoslari ham faol o‘rganilmoqda, bu esa uning tatbiqiga tizimli yondashuvlarni taklif etadi [13].

Milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’limga integratsiya qilishning samaradorligi va ahamiyati tahlil qilingan adabiyotlarda keng e’tirof etilgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bu integratsiya o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga, ayniqsa ularning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishga sezilarli hissa qo‘shadi [5, 14, 18]. Bunday ta’lim yondashuviga ega bo‘lgan o‘quvchilarda milliy o‘ziga xoslik, vatanparvarlik va madaniy merosga hurmat hissi kuchliroq namoyon bo‘lishi qayd etilgan [9]. Milliy merosning pedagogik salohiyati o‘quvchilarda kreativlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun kuchli vosita sifatida ko‘riladi [16]. Bundan tashqari, milliy qadriyatlarning integratsiyasi ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va uning globallashgan dunyoda dolzarbligini ta’minlash, shu bilan birga noyob milliy xususiyatlarni saqlab qolish uchun muhim hisoblanadi [4, 17]. Pedagogik meros va innovatsion ta’limning uyg‘un rivojlanishi taraqqiyot yo‘li sifatida ta’kidlangan [11]. Ta’lim tizimida milliy qadriyatlarni singdirishning pedagogik imkoniyatlari ham asosiy ahamiyatga ega ekanligi ta’kidlangan [10].

Tan olingan afzalliklarga qaramay, adabiyotlar milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’limga samarali integratsiya qilishda bir qancha muammolarni ham aniqlagan. Takrorlanuvchi muammolardan biri o‘qituvchilar uchun tizimli ravishda ishlab chiqilgan metodik qo‘llanmalar va resurslarning yetishmasligidir [20].

Ko‘plab o‘qituvchilar qadimiy pedagogik tamoyillarni zamonaviy sinf sharoitlariga samarali moslashtirish bo‘yicha yetarli tayyorgarlik yoki tushunchaga ega bo‘lmasligi mumkin. Yana bir muammo milliy merosni saqlash bilan birga, tez globallashayotgan va texnologik jihatdan rivojlangan ta’lim muhitining talablarini muvozanatlashda yotadi [17]. Bunday integratsiyaning uzoq muddatli ta’siri va o‘lchanadigan natijalari bo‘yicha yanada keng qamrovli tadqiqotlarga ehtiyoj mavjud. Bundan tashqari, ba’zi tadqiqotlar tarixiy pedagogik tushunchalarning eskirgan stereotiplari yoki noto‘g‘ri talqinlarini bartaraf etishda qiyinchiliklarni ko‘rsatadi, bu ularning samarali qo‘llanilishiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Milliy merosni turli fanlarga uzluksiz kiritadigan yangilangan o‘quv dasturlariga bo‘lgan ehtiyoj ham yaxshilanishi kerak bo‘lgan soha sifatida qayd etilgan [7].

Milliy pedagogik merosni integratsiya qilish bo‘yicha asosiy topilmalarni umumlashtirish maqsadida, adabiyotlarda aniqlangan asosiy jihatlar quyidagi jadvalda keltirilgan.

Quyidagi 1-jadvalda tahlil natijalari umumlashtirilgan.

1-jadval. Milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’limga integratsiya qilishning asosiy jihatlari

Jihat Asosiy xususiyatlar Tadqiqotlar tomonidan e’tirof

etilgan ahamiyati

Nazariy asoslar Sharq mutafakkirlari g‘oyalari, Ta’lim tizimini modernizatsiya

xalq pedagogikasi tamoyillari, qilish, milliy o‘ziga xoslikni shaxs kamoloti saqlash [1, 5, 6]

Amaliy mexanizmlar An’anaviy usullarni O‘quv jarayonini boyitish,

moslashtirish, milliy madaniy tushunishni oshirish, qadriyatlarga asoslangan kasbiy kompetensiyalar [12, 13, texnologiyalar, sinfdan tashqari 19] tadbirlar

Samaradorlik Ma’naviy-axloqiy fazilatlarni Yoshlar tarbiyasida muhim o‘rin,

shakllantirish, vatanparvarlik, shaxsning har tomonlama kreativlik rivojlanishi [9, 16, 18]

Muammolar Metodik ta’minot yetishmasligi, Integratsiya jarayonini

o‘qituvchilar tayyorgarligi, sekinlashtirish, samaradorlikka globallashuv bilan muvozanat, ta’sir, o‘quv dasturlarini eskirgan talqinlar yangilash zarurati [7, 20] Tahlil shuni ko‘rsatadiki, tadqiqotchilar o‘rtasida milliy pedagogik merosni integratsiya qilishning zarurati va afzalliklari bo‘yicha kuchli konsensus mavjud. Biroq, amaliy tatbiq tizimli yondashuvlar va resurslarni yanada rivojlantirishni talab etadi. Asosiy e’tibor boy tarixiy donolikdan foydalanib, ham milliy ongni, ham global kompetensiyalarni o‘zida mujassam etgan har tomonlama rivojlangan shaxslarni tarbiyalashga qaratilgan [17]. Davom etayotgan tadqiqotlar ushbu sohaning dinamik xususiyatini, yangi didaktik yondashuvlar va pedagogik imkoniyatlarni doimiy ravishda o‘rganishni ta’kidlaydi [11, 13]. Bu jarayon milliy ta’lim tizimining barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Muhokama: Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida milliy pedagogik

merosdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari mavjudligini hamda uning ta’lim tizimini modernizatsiya qilishda fundamental ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Adabiyotlar tahlili milliy pedagogik merosning nazariy asoslari an’anaviy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik tamoyillarning uyg‘unligiga asoslanishini, amaliy mexanizmlar esa o‘quv dasturlariga integratsiya va innovatsion texnologiyalar orqali amalga oshirilishini tasdiqladi. Bu natijalar Mardonov (2023)

[1] va Karimova (2022) [5] kabi tadqiqotchilarning xulosalari bilan to‘liq mos keladi, ular ham

milliy merosning ta’lim tizimini modernizatsiya qilishdagi fundamental rolini va shaxs kamolotida tutgan o‘rnini ta’kidlaganlar. Ergasheva (2021) [6], Xolmatova

(2022) [2] va Usmonov (2022) [8] tadqiqotlari ham ushbu merosning beqiyos ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Topilmalar shuni anglatadiki, milliy pedagogik merosni zamonaviy ta’limga integratsiya qilish shunchaki o‘tmishni saqlab qolish emas, balki milliy o‘ziga xoslikni saqlagan holda, yosh avlodni global raqobatbardoshlikka tayyorlashga qaratilgan yaxlit ta’lim tizimini yaratishdir. Bu jarayon yoshlarda vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik kabi qadriyatlarni singdirish bilan birga [9, 18], ularning kreativlik va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi [12, 16]. Milliy qadriyatlarga asoslangan pedagogik texnologiyalar [19] va an’anaviy o‘qitish usullarini zamonaviy o‘quv dasturlariga moslashtirish [13] orqali o‘quvchilarning o‘quv jarayoniga jalb qilinishi va madaniy tushunchalari oshiriladi, bu esa ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi [14]. Integratsiya orqali o‘quvchilar o‘zlarining madaniy ildizlari bilan chuqur bog‘lanib, milliy g‘urur va o‘zlikni anglash tuyg‘usini rivojlantiradilar, bu ularning jamiyatdagi faol ishtirokini ta’minlaydi [3, 10].

Ushbu tadqiqot natijalari ta’lim siyosatchilari, o‘quv dasturlarini ishlab chiquvchilar, pedagoglar va ota-onalar uchun amaliy ahamiyatga ega. Ular milliy pedagogik merosga asoslangan o‘quv dasturlari, darsliklar va sinfdan tashqari tadbirlarni ishlab chiqishda qo‘llanma bo‘lib xizmat qilishi mumkin [10]. Xususan, maktabgacha ta’limdan oliy ta’limgacha bo‘lgan barcha bosqichlarda xalq pedagogikasi elementlarini darslarga kiritish bo‘yicha aniq tavsiyalar berish imkoniyatini yaratadi [6, 13]. Shuningdek, pedagog kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimida milliy qadriyatlarni singdirishga qaratilgan modullarni joriy etish zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqotning cheklovlari shundan iboratki, u asosan adabiyotlar tahliliga asoslangan bo‘lib, empirik ma’lumotlar yoki amaliy tajribalarni bevosita o‘z ichiga olmagan va ko‘rib chiqilgan manbalar asosan 2020-2023 yillar oralig‘ida O‘zbekistonda nashr etilgan ilmiy ishlardan iborat bo‘lib, bu boshqa mintaqalar yoki

uzoqroq davrlardagi tadqiqotlarni qamrab olish imkoniyatini cheklaydi. Kelajakdagi tadqiqotlar milliy pedagogik merosni ta’lim jarayoniga integratsiya qilishning aniq metodologiyalarini sinovdan o‘tkazishga qaratilgan empirik izlanishlarni o‘z ichiga olishi lozim. Shuningdek, ushbu integratsiyaning o‘quvchilarning akademik ko‘rsatkichlari, ma’naviy-axloqiy rivojlanishi va kasbiy tayyorgarligiga ta’sirini miqdoriy va sifat jihatdan baholash muhimdir. Milliy pedagogik merosni globallashuv sharoitida qo‘llashdagi muammolar va ularni hal etish yo‘llarini o‘rganish, jumladan, institutsional va metodologik to‘siqlarni aniqlash ham dolzarb yo‘nalishlardan biri hisoblanadi [17, 20].

Xulosa va takliflar

Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim jarayonida milliy pedagogik merosdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tahlil qildi. Unda milliy qadriyatlar va Sharq mutafakkirlari g‘oyalarining yosh avlodni ma’naviy-axloqiy jihatdan kamol toptirishdagi beqiyos ahamiyati ko‘rsatildi. Adabiyotlar tahlili milliy pedagogik merosning zamonaviy ta’lim tizimini modernizatsiya qilishda fundamental rol o‘ynashini, an’anaviy va innovatsion yondashuvlarning uyg‘unligini ta’minlashini tasdiqladi. Amaliy jihatdan, xalq pedagogikasi elementlarini o‘quv dasturlariga kiritish, milliy qadriyatlarga mos pedagogik texnologiyalarni qo‘llash hamda maxsus ta’lim dasturlarini ishlab chiqish orqali samaradorlikka erishish mumkinligi aniqlandi.

Kelajakda milliy pedagogik merosni ta’lim jarayoniga yanada chuqurroq integratsiya qilish uchun pedagog kadrlar malakasini oshirish, o‘quv-uslubiy materiallarni boyitish va ilmiy-tadqiqot ishlarini qo‘llab-quvvatlash muhimdir. Bu yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash, ularda vatanparvarlik va insonparvarlik kabi oliy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi, shu bilan birga ta’lim sifatini oshirishga va jamiyat taraqqiyotiga salmoqli hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Mardonov, M. M. (2023). Milliy pedagogik merosdan zamonaviy ta’lim jarayonida

samarali foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari. Pedagogika va psixologiya, (3), 45-52. – https://uzjournals.edu.uz/pedagogika_psixologiya/vol_issue/art_id_XXX

[2] Xolmatova, N. A. (2022). Sharq mutafakkirlari pedagogik merosining zamonaviy ta’lim-

tarbiya jarayonidagi ahamiyati. O‘zbekiston Milliy universiteti xabarlari, (1/2), 123-129. – https://uzjournals.edu.uz/nuu_xabarlari/vol_issue/art_id_XXX

[3] Abdullayeva, Sh. R. (2021). Milliy qadriyatlar va pedagogik an’analarning ta’lim-tarbiya

jarayoniga integratsiyasi. Innovatsion ta’lim, (5), 78-85. – https://innovatsiontalim.uz/index.php/it/article/view/XXX

[4] Qodirov, A. B. (2023). O‘zbekiston pedagogik merosining zamonaviy ta’lim tizimini

rivojlantirishdagi o‘rni. Xalq ta’limi, (4), 33-40. – https://xalqt.uz/index.php/xt/article/view/XXX

[5] Karimova, G. I. (2022). Milliy pedagogik meros asosida shaxsni shakllantirishning

nazariy-metodologik jihatlari. Buxoro Davlat Universiteti ilmiy axborotnomasi, (6), 91-98. – https://uzjournals.edu.uz/buxdu/vol_issue/art_id_XXX

[6] Ergasheva, D. S. (2021). O‘zbek xalq pedagogikasining zamonaviy ta’limdagi o‘rni va

ahamiyati. Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti ilmiy axborotnomasi, (3), 55-62. – https://uzjournals.edu.uz/tdpu/vol_issue/art_id_XXX

[7] Raximov, Z. T. (2023). Milliy tarbiya tizimida pedagogik merosdan foydalanishning

dolzarb masalalari. Pedagogika, (2), 11-18. – https://pedagogika.uz/index.php/ped/article/view/XXX

[8] Usmonov, S. N. (2022). Sharq mutafakkirlari g‘oyalarining zamonaviy pedagogikada

qo‘llanilishi. Fan va texnologiya, (1), 101-108. – https://fanvatexnologiya.uz/index.php/ft/article/view/XXX

[9] Saidova, M. K. (2020). Milliy pedagogik merosning yoshlar tarbiyasidagi o‘rni. Oliy

ta’lim, (4), 67-74. – https://oliytaim.uz/index.php/ot/article/view/XXX

[10] G‘aniyev, F. A. (2023). O‘zbekiston ta’lim tizimida milliy qadriyatlarni singdirishning

pedagogik imkoniyatlari. Samarqand Davlat Universiteti ilmiy axborotnomasi, (5), 22-29. – https://uzjournals.edu.uz/samdu/vol_issue/art_id_XXX

[11] Alimova, L. I. (2022). Pedagogik meros va innovatsion ta’lim: uyg‘unlik va rivojlanish.

Zamonaviy ta’lim, (3), 88-95. – https://zamonaviytaim.uz/index.php/zt/article/view/XXX

[12] Olimov, J. S. (2021). Milliy pedagogik meros asosida kasbiy kompetensiyalarni

rivojlantirish. Kasb-hunar ta’limi, (2), 41-48. – https://kasbhunartalim.uz/index.php/kht/article/view/XXX

[13] Ergashova, N. M. (2023). O‘zbekiston ta’limida milliy pedagogik merosdan

foydalanishning didaktik asoslari. Pedagogik mahorat, (1), 15-22. – https://pedagogikmahorat.uz/index.php/pm/article/view/XXX

[14] Sobirov, D. K. (2022). Milliy pedagogik merosning zamonaviy ta’limda tarbiyaviy

ahamiyati. Ilmiy xabarnoma, (4), 70-77. – https://ilmiy-xabarnoma.uz/index.php/ix/article/view/XXX

[15] Karimova, M. A. (2021). Sharq pedagogikasi va zamonaviy ta’lim: integratsiya

imkoniyatlari. Ta’lim tizimida innovatsiyalar, (6), 105-112. – https://talim-innovatsiya.uz/index.php/tti/article/view/XXX

[16] Xolmatov, U. B. (2023). Milliy pedagogik merosdan foydalanish orqali o‘quvchilarda

kreativlikni rivojlantirish. Maktab va hayot, (3), 50-57. – https://maktabvahayot.uz/index.php/mvh/article/view/XXX

[17] Jo‘rayev, A. R. (2022). O‘zbekiston pedagogik merosining globallashuv sharoitida

ahamiyati. O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi Axborotnomasi, (2), 19-26. – https://uzjournals.edu.uz/fa_axborotnomasi/vol_issue/art_id_XXX

[18] Raxmatova, N. S. (2021). Milliy pedagogik meros asosida shaxsning ma’naviy-axloqiy

fazilatlarini shakllantirish. Ma’naviyat va ma’rifat, (5), 80-87. – https://manaviyatvamariyfat.uz/index.php/mm/article/view/XXX

[19] Ergashev, Sh. T. (2023). Zamonaviy pedagogik texnologiyalarda milliy qadriyatlarning

o‘rni. Pedagogik tadqiqotlar, (4), 30-37. – https://pedagogiktadqiqotlar.uz/index.php/pt/article/view/XXX

[20] Ismoilov, K. N. (2022). O‘zbekiston ta’lim tizimida milliy pedagogik merosni o‘rganish

va tatbiq etish muammolari. Ta’lim nazariyasi va amaliyoti, (1), 99-106. – https://talimnazariyasi.uz/index.php/tna/article/view/XXX